

Lassi Heiskanen

IDÄNPÄÄ
VERTIGO

Lassi Heiskanen

Idänpää

Vertigo

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2025 Lassi Heiskanen

Kannen suunnittelu: Lassi Heiskanen

Sisuksen taitto: Lassi Heiskanen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Valmistaja: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9691-7

**Kaikki näyttää hiljaiselta,
kunnes joku katsoo tarkemmin.**

Idänpäässä menneisyys ei katoa,
se vain odottaa seuraavaa,
joka kysyy vääriä kysymyksiä.

LUKU 1

Työhuoneen seinäkello tikitti liian kovaa. Launo Repo oli harkinnut ottavansa sen alas, mutta antoi sen aina jäädä. Jokin siinä rauhassa, jolla se mittasi aikaa, sopi huoneeseen paremmin kuin hiljaisuus.

Ikkunasta näkyi Idänpään toriaukea. Kevätkuuli pyöritteli penkin ympärillä jotain roskaa, ehkä ensimmäisiä jäätelöpapereita. Penkin vierellä istui yksinäinen koira – tai ainakin yksin. Kukaan ei tullut hakemaan sitä. Se ei näyttänyt odottavan ketään.

Kaupungissa oli nykyään enemmän kulkukoiria kuin ennen. Joku oli sanonut radiossa, että se liittyi kodittomuuden kasvuun – että ihmiset menettivät ensin työnsä, sitten asuntonsa, ja viimeisenä koiransa. Ei hyläten, vaan pakon edessä. Jotkut jättivät portin raolleen ja toivoivat, että eläin löytäisi paremman paikan. Useimmat eivät löytäneet.

Idänpää oli niitä kaupunkeja, jotka eivät koskaan olleet oikein valmiita. Siellä rakennettiin ja purettiin, suunniteltiin ja

peruttiin. Keskustassa oli uusi liiketalo, jonka kulmalla kasvoi edelleen rikkaruohoja asfaltin raoissa, ja rautatieaseman vanha katos oli tuettu vinosti, kuin se olisi kallistumassa menneisyyteen. Kaupunki oli liian pieni herättämään huomiota, mutta liian suuri unohtuakseen. Sen laitamilla vanhat tehdasalueet rapistuivat hiljaa, eikä kukaan enää muistanut, mitä niissä oli tehty – mutta kaikki tiesivät, miltä ne tuoksuivat. Idänpää ei ollut läpikulkupaikka. Se oli pysähdyspaikka niille, jotka eivät enää tienneet, mihin mennä.

Launo siemaisi liian kuumaa kahvia. Metallinen lusikka kolisi posliinikupin reunaa vasten, kun hän asetti sen takaisin pöydälle. Lusikka oli vanha tapa niiltä ajoilta, kun hän vielä käytti sokeria kahvissaan. Nykyään hän joi kahvinsa mustana, kitkeränä ja mahdollisimman kuumana, mutta otti silti lusikan joka kerta. Hänen sormensa olivat oppineet siihen: pitämään kuppia kiinni niin, että etusormi lepäsi lusikan päällä. Se oli tapa, ei toimi. Sellainen, jota ei enää huomannut – ennen kuin se puuttui.

Huoneessa oli viileää, mutta ei epämiellyttävästi. Hän ei juuri lämmittänyt työhuonettaan – hän ei tavoitellut kustannussäästöjä, vaan lämpö sai paikat tuntumaan pienemmiltä. Kylmässä oli enemmän tilaa hengittää.

Kirjahyllyssä oli viisi kirjaa, joista hän oli lukenut vain kolme. Yksi oli jäänyt kesken ja yksi oli lahja, jota hän ei ollut koskaan avannut. Ikkunalaudalla oli vanha kamerajalusta ja pieni lasipurkki, jossa oli kolikoita eri vuosilta. Launo piti asioista, jotka säilyivät muuttumattomina.

Tavallisuus oli hänelle mieluisa tila. Hän ei ollut se, joka kaipasi vauhtia tai valokeilaa. Hän piti varjoista, joissa asiat näkyivät tarkemmin. Ihmiset paljastivat itsensä hitaammin siellä, missä ei ollut kiire.

Launon työhuone sijaitsi Idänpään toriaukean laidalla, vanhan kolmikerroksisen tiilitalon toisessa kerroksessa. Rakennus oli nähnyt parhaat päivänsä jo vuosia sitten, mutta pysyi yhä pystyssä vankasti ja vähän itsepintaisesti, kuin olisi päättänyt olla muuttumatta. Katutasossa oli kopiopalvelu, jonka ikkunassa roikkui ilmoitus "Passikuvat aikaa varaamatta", ja sen vieressä pieni kahvila, josta sai kaupungin suurimmat korvapuustit. Launolla oli tapana silloin tällöin hakea sieltä yön yli nukkuneita. Kulman takana toimi suutari, jonka ovenpielessä tuoksui aina nahka ja liima.

Idänpään tori oli suurimman osan vuodesta hiljainen, avara tyhjiys, jota vartioi pari ruosteista penkkiä ja roska-astia, joka keikkui vinossa. Kesäisin se kuitenkin heräsi eloon. Markkinapäivä tiistaisin toi mukanaan mansikkalaatikoita, hunajapurkkeja ja vanhoja miehiä, jotka tulivat myymään perunoita ja vastaleivottua leipää.

Launon työhuoneelle kuljettiin kopiopalvelun oven viereisestä raskaasta ovesta. Ovi vei hämääjän porraskäytävään, jossa oli metallikaiteet ja kiviset porrasaskelmat. Askeleet kaikuivat portaikossa. Vaikka tila sijaitsi kaupungin keskeisimmällä paikalla, sen vuokra oli yllättävän maltillinen. Juuri siksi Launo sen aikanaan valitsi: keskellä kaikkea, mutta riittävän syrjässä, ettei kukaan tullut sinne sattumalta.

Ovi narahti. Mies astui sisään ensimmäisenä. Noin nelikymppinen, silmälasit, pikkutakki – juuri sen näköinen, mitä olikin. Pankkialan mies.

Nainen seurasi perässä, tummassa takissa, katse tiukkana mutta tarkkailevana.

"Launo Repo?" mies kysyi.

"Timo Lehmus. Istu vaan", Launo vastasi, viitaten tuoleihin. Hän ei katsonut papereitaan – ei tarvinnut. Hänen tapansa oli muistaa nimet, joskus turhankin hyvin.

Naisesta hän ei ollut saanut etukäteen mainintaa. Ei nimellä, ei muutenkaan.

Timo Lehmus istuutui tuolille hieman varoen, kuin odottaisi sen pettävän. Nainen jäi seisomaan hetkeksi – ei epäröiden, vaan kuin puntaroiden tilanteen dynamiikkaa – ja istui sitten toisen tuolin reunalle. Ei sukua, ei sattumaa. Ystävä, joka oli tullut mukaan oikealla hetkellä. Tuki. Siitä ei ollut epäilystäkään.

"Kyse on vaimostani, Laurasta", Lehmus sanoi. "Epäilen, että hän ei ole ollut aivan... rehellinen viime aikoina."

Launo nyökkäsi. "Uskottomuutta?"

Mies nyökkäsi, eikä sanonut mitään hetkeen. Sitten: "Ei minulla ole todisteita. Vain tunne. Tapaa erästä miestä, Tuomas Virettä, silloin tällöin, sanoo työasiaksi, mutta jotain on muuttunut."

Nainen nojautui hieman eteenpäin. "Timo ei ole mitenkään vainoharhainen. Hän ei olisi täällä, jos ei olisi yrittänyt ensin puhua asiasta suoraan."

Launo käänsi katseensa häneen ensimmäistä kertaa kunnolla. Ääni oli kirkas, mutta sävy hallittu.

"Ja te olette?"

"Sanna Kettunen", nainen vastasi. "Ystävä. Tulin Timon pyynnöstä."

Launo raapusti jotain muistivihkoonsa. Ele oli vanha tapa, vaikka hän muisti yksityiskohdat ilman kirjaamistakin.

"Nimi, osoite, liikkeet. Aloitan seurannasta."

"Onko se... normaalia?" Lehmus kysyi hiljaa.

"Mikään ei ole normaalia, jos joutuu palkkaamaan yksityisetsivän", Launo vastasi ja työnsi sopimuspaperin pöydän yli.

Mies allekirjoitti. Nainen ei sanonut enää mitään, mutta vilkaisi Launoa poistuessaan – ei epäluuloisesti, vaan kuin mitaten.

Kun ovi sulkeutui heidän jälkeensä, Launo jäi yksin tikittävän kellon ja jäähtyneen kahvin kanssa.

Tavallinen toimeksianto, hän ajatteli.

Launo avasi muistivihkonsa ja veti kynällä viivan sivun yläreunaan. Hän kirjoitti:

Kohde: Lehmus, Laura.

Syntymävuosi: 1981.

Ei muita läheisiä kuin puoliso (Lehmus, Timo).

Työ: Idänpään kaupunginkirjasto.

Puolison mukaan työvuorot päättyvät klo 19, mutta palaa kotiin usein vasta lähempänä klo 21.

Mahdolliset iltatapaamiset toistuneet erityisesti keskiviikkoisin ja sunnuntaisin.

Hän laski kynän hetkeksi ja nojautui taaksepäin.

Tavallinen tapaus, ainakin paperilla.

Mutta rutiini on juuri se, mikä pettää ensin.

Tietokoneen näyttö välkähti sinertävänä, kun hän avasi julkiset rekisterit. Väestötiedot, verotiedot, rakennusluvut. Laura Lehmus oli tarkka yksityisyydestään – ei Facebook-tiliä, ei näkyviä valokuvia netissä. Mutta hän löysi nimellä yhden yhdistysrekisterin: "Idänpään kulttuuriyhdistys, hallituksen jäsen 2021–2024." Se ei kertonut paljoa, mutta kuvasi tyyppiä.

Launo kirjoitti muistiin yhdistyksen osoitteen. Selaaminen jatkui. Kuvia ei ollut. Ei yhtään. Se oli itsessään erikoista.

Hän nousi ja avasi kaapin. Sieltä löytyi kiikariobjektiivi, järjestelmäkamera, musta muistikirja, jossa oli vanhoja kenttämerkintöjä, ja kulunut kalenteri, jonka takakanteen oli haalistunut lyijykynäpiirros – jotain, jonka tarkoitus oli aikanaan ollut hauska, mutta nyt siitä ei saanut enää selvää.

Launo tarkisti kameran akun, puhdisti linssin huolellisesti ja pakkasi laitteen pieneen reppuun. Hänen rutiininsa oli yksinkertainen, hiljainen ja näkyvä vain hänelle. Hän piti siitä.

Launo ei koskaan kantanut asetta mukanaan – ei edes omistanut sellaista. Muutaman kerran elämässään hän oli miettinyt, että ehkä sellaiselle olisi ollut käyttöä. Ei ampumiseen, mutta turvaksi. Silti hän oli aina tullut siihen tulokseen, ettei se sopinut hänelle. Suomessa etsivän työ ei ollut toimintaleffojen kaltaista, vaan pääosin odottamista, tarkkailua, yksinäisiä hetkiä hiljaisuudessa. Uhkatilanteet ratkesivat useammin sanoilla kuin liipaisimella.

Tarkkailu ei ole sellaista, mitä ihmiset luulevat. Se ei ole adrenaliinia, takaa-ajoa eikä Bond-elokuvia. Se on odottamista. Askeleiden kuuntelemista portaissa.

Se on pysäköity auto liikennesääntöjen mukaan, kolmenkymmenen minuutin kiekkopaikalla, jonne pitää palata vaihtamaan kellonaikaa kuin kuka tahansa kaupunkilainen.

Se on parkkimaksuja, jotka on muistettava maksaa, ettei huomaa seuraavana päivänä tehneensä töitä miinuksella.

Se on lämmintä vettä muovipullossa, joka on jäänyt autoon auringossa, ja eväsleipä, joka maistuu samalta kuin edellisenä päivänä – koska se on juuri se sama leipä.

Se on tunteja, jolloin ei tapahdu mitään, mutta joiden aikana ei saa silti katsoa pois.

Se on myös se hetki, kun joku kohottaa katseensa työpaikan kahvikoneella juuri vähän liian usein – ja aina saman henkilön suuntaan.

Se on niissä pienissä, huomaamattomissa toistoissa, jotka eivät ensin tunnu milteään, mutta ajan kanssa alkavat piirtää kuvion. Kuvioista näkee sen, mitä ei sanota ääneen.

Hän sammutti valot ja lähti ulos. Oli alkamassa sade, sellainen keväinen, joka ei kuulunut mihinkään. Hän veti hupun päähän ja hymyili hieman.

Tavallinen keikka. Mutta koskaan ei saa olettaa mitään.

Ennen kuin Launo aloittaisi varsinaisen tarkkailun, hän näkisi ystävänsä kahvilla, kuten aina tähän aikaan viikosta.

Kahvila sijaitsi poliisitalon kulman takana. Se ei ollut koskaan ollut virallinen lounaspaikka, mutta monet silti kävivät siellä. Huonot croissantit ja tunkkainen sisäilma. Launo valitsi pöydän heti ulko-oven läheisyydestä.

Komisario Järvi saapui täsmällisesti, ruskea takki märkänä hihoista ja sateen viemä ilme kasvoillaan. Hän ei istunut alas heti, vaan haki molemmille kahvit. Hän tiesi, miten Launo joi omansa: mustana, kuumana, hiljaisena ja lusikka kupissa.

"Et ole harhautunut kauas", Järvi sanoi ja asetti mukit pöytään.

"Etsivän täytyy muuttaa näkyviä rutiinejaan. Jos aina istuu samassa paikassa, mutta varjokeikalla joutuukin istumaan toisaalla kohteen seuraamisen vuoksi, se voi herättää huomiota", Launo vastasi.

He istuivat hetken puhumatta. Järvi katseli ohikulkijoita ikkunasta. Launo laski muistivihkonsa pöydälle avaamatta sitä.

"Onko kiireistä?" Launo kysyi lopulta.

"Kolme keissiä päällekkäin. Yksi murtokeikka, yksi huoltajuusjuttu, ja yksi... vähän isompi." Hän ei täsmentänyt. Ei tarvinnut. Launo ei kysynyt.

"Entä sinä?" Järvi jatkoi. "Minkälaista on pelata vapaalla kentällä?"

"Vähemmän paperia, enemmän valehtelua", Launo sanoi. "Sama peli, eri pelimerkit."

Järvi nyökkäsi hitaasti. Hän tiesi, ettei Launo lähtenyt poliisista riidan tai virheen vuoksi. Hän lähti hiljaisesti, ikään kuin olisi vetänyt oven kiinni pehmeästi, jottei herättäisi ketään.

Launo oli pidetty kollega poliisissa – älykäs, rauhallinen ja luotettava. Ainoa asia, josta joskus huomautettiin, oli se, ettei hän koskaan osallistunut pikkujouluihin tai muihin illanviettoihin.

"Kadutko koskaan?" Järvi kysyi.

"En tiedä. Ehkä joskus kaipaen sitä, että joku tarkistaa ja hyväksyy mun työn."

"Sun työt tarkistetaan nytkin. Ne vain tarkistetaan vähän myöhemmin. Aina niitä ei tosin hyväksytä."

Launo hymähti.

"Olisi yksi keissi, voisitko tarkistaa, löytyykö rekisteristä mitään?" Launo kysyi. Hän tiesi, että on olemassa tietyt rajat, eikä hän ollut koskaan ylittänyt niitä. Mutta hän oli joskus pysähtynyt kuilun reunalle katsomaan. Järvi kuitenkin venytti kuilun reunaan toisinaan omasta tahdostaan. "Tuomas Vire ja Laura Lehmus, tsekkaatko molemmat?"

Järvi kirjoitti nimet muistiin, mutta ei kysellyt sen enempää, hän luotti Launoon.

Kahvi oli jo viilentynyt, kun he nousivat. Järvi lähti poliisitalon suuntaan, Launo kadun toiseen päähän.

Molemmat kulkivat hitaasti – kuin miehet, jotka olivat kerran tienneet tarkalleen, minne olivat menossa, mutta nyt katselivat enemmän ympärilleen.

Launo ei kääntynyt torin kulmasta kotiin päin, vaan jatkoi vasemmalle, kohti vanhaa riviä kivitaloja, joita kukaan ei kutsunut arvoasunnoiksi, vaikka niissä oli korkeat katot ja leveät ikkunalaudat. Hän ei aikonut tehdä mitään erityistä – ei kuvata, ei seurata. Vain kävellä ohi.

Kengät narahtelivat sorassa, hiekoitushiekkaa, jota ei vielä talven jäljiltä oltu lakaistu pois. Hän huomasi, että yksi talon kivijalkakaupoista oli vaihtanut omistajaa. Edellinen oli myynyt kehystettyjä karttoja, ruosteisia avaimia sun muuta, nyt ikkunassa mainostettiin käsintehtyjä kynttilöitä ja villatuotteita. "Luonnollisesti sinulle." Hän hymyili huomaamattaan. Idänpäässä myytiin kaikkea, mitä kukaan ei tarvinnut.

Kohdeosoite oli kadun kulmassa, vaaleanharmaa kivitalo, ovelsa vanha nimikyltti: "Vire" – Tuomas Vire, mahdollinen rakastaja. Mahdollinen syyllinen. Mahdollinen ei-mitään.

Launo hidasti vaivihkaa. Hän ei katsonut suoraan, vaan näytti enemmän siltä, että etsi sytykettä taskustaan tai muisti yhtäkkiä unohtaneensa jotain. Toisessa kerroksessa ei palanut valoa. Ei parvekkeella kasveja, ei ikkunassa verhoja, jotka olisivat vaihtaneet asentoa. Pihalla seisoivat kaksi autoa – kumpikaan ei ollut hänelle tuttu. Rekisterinumerot pysyisivät muistissa siihen asti, että on turvallista kirjoittaa ne muistivihkoon.

Yksi verho näytti olevan jäänyt kiinni ikkunan väliin. Se oli pienempi yksityiskohta kuin useimmat ihmiset huomaisivat, mutta Launo huomasi. Se kertoi huolimattomuudesta, tai

kiireestä. Tai siitä, ettei kukaan ollut korjannut asiaa aikoihin. Hän kirjoitti senkin muistiin – mielessään, ei paperille.

Kulman takana oli pieni puisto, jossa harakat nokkivat jotain muovipussista. Penkki oli tyhjä, olihan ilma sateinen, heti kun aurinko näyttäytyisi ja kesä alkaisi kunnolla, tuolle penkille löytäisivät samat kaverit viikosta toiseen. Launo jäi hetkeksi seisomaan, kuin odottaisi jotakuta, vaikka ei odottanut.

Sitten hän jatkoi matkaa, hitaasti, ajatukset puoliksi muualla. Ei ollut kiirettä. Ei vielä.

Idänpää on kaupunki, jossa mikään ei unohdu, mutta harva sanoo asioita ääneen.

Kun Timo Lehmus epäilee vaimonsa valehtelevan, hän palkkaa yksityisetsivän. Launo Repo ottaa työn vastaan kuten aina: hiljaa, huolellisesti ja ilman oletuksia. Mutta tapaus, jonka piti olla tavallinen, alkaa avata kerros kerrokselta jotakin synkempää. Sivusta seuraamisen ammattilaisena Launo on oppinut, että ihmiset paljastavat enemmän teoissaan kuin sanoissaan. Ja

Idänpäässä on paikkoja, joiden hiljaisuus tuntuu kantavan mukanaan asioita, joita kukaan ei enää halua muistaa, mutta jotka eivät ole kadonneet. Idänpää on psykologinen rikosromaani hiljaisuudesta, varjoihin jäävistä valinnoista ja siitä, miten helposti toisen elämä alkaa kiinnostaa enemmän kuin oma.

